Strategische agenda Parkstad 2021-2030

Bijlage 1
-Takendiscussie-

Succesvolle samenwerking op basis van strategische agenda

De Stadsregio Parkstad Limburg bestaat ruim 20 jaar. Deze samenwerking van de gemeenten in de voormalige Oostelijke Mijnstreek is de afgelopen jaren succesvol geweest, niet alleen in het binnenhalen van aanvullende geldstromen (Regio Deal, Europese subsidies), maar ook in het initiëren, harmoniseren en faciliteren van beleid en programma's (wonen, PALET, retail), de lobby (het krimpdossier, IBA, spoorverbinding Aken, uitzondering op de verhuurdersheffing) en het aanjagen van (regionale) projecten waarbij het beleid uitgevoerd wordt (Zonnepanelenproject Parkstad en de Woonwijzerwinkel). Bovendien fungeert de Stadsregio Parkstad Limburg als verbinder naar stakeholders en vervult het een voorbeeld- en trekkersrol in diverse Zuid-Limburgse opgaven.

Het bindmiddel van de samenwerking is een gezamenlijk gedragen regionale agenda van de colleges, die enerzijds een constante is die op hoofdlijnen de koers van de regio voor de lange termijn bepaalt, maar ook periodiek wordt geactualiseerd om voor de middellange termijn te kunnen anticiperen op veranderende omstandigheden en verschuivingen in bestuurlijke prioriteiten. Een deel van de invulling en uitvoering van deze agenda is belegd bij de gemeenschappelijke regeling Parkstad Limburg [p.m. eventuele verwijzing naar bijlage / blauwe schema], maar het geeft nadrukkelijk ook richting voor de koers van de individuele gemeenten. De agenda is tevens input voor de samenwerking (met andere overheden) in Zuid-Limburg, onze partners in de triple-helix en het Rijk. Volgend op de intenties van de Regio Deal zetten we in op een langjarige rijksbetrokkenheid bij Parkstad, uiteindelijk te vertalen in een nationaal programma zoals Rotterdam-Zuid.

In de afgelopen 20 jaar heeft Parkstad van een lijst met 36 prioriteiten in 2000 toegewerkt naar een samenhangende strategische agenda, die sinds 2007 drie keer is bijgesteld. De laatste keer in 2015. Aan het begin van het nieuwe decennium zijn er meerdere redenen om deze agenda te updaten.

1. **Vernieuwing van de samenwerking**
   Met de toekenning van de Regio Deal in 2018 kwam vanuit het Ministerie van BZK (brief Ollongren) de nadrukkelijke oproep om de samenwerking te versterken en zodoende de complexe opgave beter in gezamenlijkheid te kunnen aanpakken. In een brief aan de Minister (januari 2020) is een voorstel gedaan voor het verbreden en intensiveren van de samenwerking (brief Vlecken). Als onderlegger voor de besluitvorming over aanpassing van de gemeenschappelijke regeling is gevraagd om een vernieuwing van de inhoud, die aansluit bij de veranderde uitgangspunten.

2. **Doorontwikkeling van opgaven en aanvullende prioriteiten**
   Deze strategische agenda bepaalt enerzijds de koers voor de (doorontwikkeling van) bestaande regionale thema's en opgaven. Daarbij wordt verder gebouwd op de stappen die de afgelopen jaren zijn gezet in de formulering of wijziging van beleid, de vastgestelde uitvoeringsprogramma's en de uitgevoerde of nog in uitvoering zijnde projecten. Anderzijds wordt, vanuit de brief Vlecken en in het verlengde van de Regio Deal, een drietal thema's op het regionale schaalniveau verder vormgegeven: duurzaamheid, GROS en sociaaleconomische structuurversterking (SES).

- *Duurzaamheid:* de afgelopen jaren is er veel vooruitgang en resultaat geboekt binnen de energietransitie, dat is verankerd in PALET en via onder meer het Zonnepanelenproject Parkstad en de WoonWijzerWinkel tot uitvoering is gekomen. De verbreding naar duurzaamheid via de thema's klimaatadaptatie, duurzame mobiliteit en circulaire economie moet nog gestalte krijgen.
- *GROS:* In een regioagglomeratie die gescheiden wordt door een landsgrens is grensoverschrijdende samenwerking een doel op zich. Waar inwoners, bedrijven, bezoekers en goederen steeds minder grenzen ervaren, is de ambitie om deze grenzeloosheid werkelijkheid te laten worden binnen de (semi-)publieke sector.
- *SES:* In het kader van de Regio Deal is meer aandacht ontstaan voor de diepgewortelde sociaaleconomische problematiek in de regio. Op drie elementaire aspecten die sterk bepalend zijn voor de (economische) potentie en kracht van een regio is de situatie van veel inwoners ondermaats, te weten: arbeidsparticipatie, onderwijsprestatie en gezondheid. De noodzaak is onderkend om op alle drie de thema's fors in te grijpen door preventief (en curatief), langjarig en met een samenhangende aanpak aan de slag te gaan.

3. **Schakelen tussen schalen**
   In de strategische agenda gaan we primair uit van onze eigen kracht en bogen we op gezamenlijke successen uit het verleden. De structurele uitwisseling en afstemming tussen verschillende schaalniveaus is daarbij van groot belang gebleken. Deze agenda is dan ook wederom input voor de samenwerking (met andere gemeenten) in Zuid-Limburg en de Euregio. Denk daarbij aan het opschalen van opgaven die zich in beginsel alleen manifesteren op lokaal niveau maar (naderhand) om een regionale benadering vragen. Of in de afstemming met de recente Middengebied-agenda waarin nieuwe, urgente opgaven vanuit de groene long zijn geformuleerd. Een goede aansluiting op nieuwe, belangrijke trajecten in Zuid-Limburg zoals het NOVI-gebied, de Omgevingsagenda Zuid en Chemelot Circular Hub blijft onmisbaar om de strategische agenda tot een succes te maken. Dat geldt vanzelfsprekend ook voor aanstaande majeure ontwikkelingen in Euregionaal perspectief zoals het Rheinisches Revier.

Een krachtige ambitie met twee hoofdopgaven

In de inleiding is een aantal ontwikkelingen benoemd die het noodzakelijk maken om de Strategische Agenda Parkstad en de ambitie en doelstelling daarin te actualiseren. Die ambitie en doelstelling vormen de kapstok voor de regionale agenda van zowel de Stadsregio Parkstad als de Parkstad gemeenten. De regionale ambitie definiëren we als volgt:

Het realiseren van een brede welvaart in Parkstad: een vitale en leefbare regio met een krachtig economisch, fysiek en sociaal profiel, waarbij we streven naar een niveau van welvaart en welzijn op minimaal het gemiddelde Nederlandse niveau.

We zijn ons ervan bewust, dat Parkstad onder invloed van verschillende trends en ontwikkelingen er in 2030 anders uit ziet dan nu. Om goed te kunnen inspelen op deze ontwikkelingen is het van belang de juiste voorwaarden hiervoor te bieden en die op adequate wijze in te vullen. De Strategische Agenda Parkstad 2021-2030 beschrijft in hoofdlijnen hoe en met wie we de komende jaren invulling willen geven aan maatschappelijke opgaven en daarmee aan het versterken en ontwikkelen van de regio op langere termijn. Dat kunnen we als overheid nadrukkelijk niet alleen,

maar zal in samenspel met ons netwerk vorm moeten krijgen. De huidige netwerksamenleving vraagt om een andere rol van de overheid en een nieuwe werkwijze waarin de blik van buiten onderdeel uitmaakt van het proces om te komen tot het definiëren van opgaven.

Om in te kunnen spelen op de opgaven in Parkstad en de (structurele) ontwikkelingen die we de komende jaren op ons af zien komen, zetten we in op twee hoofdopgaven. Deze opgaven versterken enerzijds het economisch groeipotentieel en anderzijds de sociaaleconomische en fysieke structuur van de regio, zowel in het stedelijk als in het landelijk gebied. Deze twee hoofdopgaven voor Parkstad zijn:

- Het realiseren van een duurzaam economisch groeipotentieel door het creëren van nieuw perspectief en het verzilveren van kansen, ook grensoverschrijdend
- Het realiseren van leefbare en gezonde wijken en kernen door het integreren van een sociale en fysieke aanpak op gebiedsniveau

Gezamenlijk dragen deze opgaven bij aan de overkoepelende doelstelling van de strategische agenda Parkstad in de periode 2021-2030, namelijk om te komen tot een duurzame economische, fysieke en sociale ontwikkeling, waardoor welvaart, welzijn, werkgelegenheid en voorzieningen zowel nu als ook op de langere termijn worden bevorderd en gewaarborgd. Kortom: een brede welvaart in Parkstad.

Opgave 1: Realiseren van een duurzaam economisch groeipotentieel

De basis voor de ruggengraat van de regionale werkgelegenheid van Parkstad is vanaf de jaren '80 gelegd, toen diverse overheidsinstellingen zich in de regio hebben gevestigd. In de afgelopen twee decennia hebben verschillende sectoren zich verder ontwikkeld. Zo heeft het cluster in de medische logistiek (med-tech) in Parkstad zich verder ontwikkeld dankzij de euregionale grensligging: met 8 vliegvelden binnen een uur rijden is er binnen Europa geen regio vanaf waar de medtech-bedrijven in Parkstad verzekerd zijn van het snel kunnen bevoorraden van de Europese ziekenhuizen. De aanhoudende interesse van med-tech bedrijven om zich in Parkstad te vestigen is een potentiële impuls voor de werkgelegenheid in de regio. Naast het medtech-cluster is er in de regio ook een sterk cluster van financieel-administratieve instellingen, met name rondom Heerlen-Centrum. Digitalisering is van grote invloed op dit cluster. Hoewel de verregaande automatisering het aantal arbeidsplaatsen in deze sector het afgelopen decennium heeft doel dalen biedt digitalisering ook veel kansen voor nieuwe economische ontwikkelingen en innovatie op dit vlak, met een speciale rol voor de Brightlands Smart Services Campus.

Ook de demografische ontwikkelingen in de regio hebben invloed op de banenontwikkeling. De zorgsector in Parkstad is, in vergelijking met andere regio's in Limburg en Nederland, relatief sterk vertegenwoordigd en neemt meer dan 1 op de 5 banen voor haar rekening. Naar verwachting neemt het aantal banen in de zorgsector de komende jaren verder toe, dat extra druk zal leggen op het onderwijs en de beroepsbevolking en eventueel de deur open zet voor nieuwe kenniswerkers.

Andere sectoren die van groot belang zijn voor het Bruto Regionaal Product in Parkstad zijn:

- De toeristisch-recreatieve sector, dat de afgelopen decennia een enorme vlucht heeft genomen en waarbij zowel het grote (dag)recreatief aanbod in het stedelijk gebied als het extensief toerisme in het landelijk gebied waardevolle aanvullingen zijn op het totale toeristisch product van Zuid-Limburg.

- De detailhandel, waarbij met name het MKB en de retaillocaties op de Woonboulevard en de Rodaboulevard van groot belang zijn voor de werkgelegenheid in deze sector.
  Ook de detailhandel die niet direct via de winkel of markt verloopt (DocMorris, Allekabels en Vitalsana) is in Parkstad omvangrijk.
- De facilitaire dienstverlening met onder andere de verschillende Vebego-bedrijven.

Het verhogen van het aantal banen en de kwalitatieve versterking van de beroepsbevolking zijn echter wel economische uitdaging van formaat voor de toekomst van de regio. Waar Zuid-Limburg excl. Parkstad meer banen per hoofd van de beroepsbevolking heeft dan Nederland als geheel, ligt het aantal banen per hoofd van de beroepsbevolking in Zuid-Limburg incl. Parkstad een stuk lager dan het Nederlands en Limburgs niveau. We streven ernaar om de komende jaren 8.500 arbeidsplaatsen in Parkstad toe te voegen.

Programma's

Onderwijs-Arbeidsmarkt, motor voor het doorbreken van achterstanden
We kiezen ervoor om de kansen van onze jongeren beter te kunnen verwaarden: de achterstanden op de gebieden voortijdig schoolverlaten en arbeidsparticipatie worden weggewerkt door het investeren in onderwijs en grensoverschrijdende competenties. Meertaligheid op onze PO-, VO-, MBO, -HBO- en WO-faciliteiten wordt de standaard met extra aandacht voor de talen Duits en Frans, naast Engels: daar zit namelijk de meerwaarde van de grensligging van Parkstad. Beproefde concepten als de verlengde schooldag, duale opleidingen, talentontwikkeling, loopbaanbegeleiding en -ontwikkeling, tweedekans-onderwijs en grensoverschrijdende onderwijs- en arbeidsmarktsamenwerking zijn essentieel en stimuleren we, ook als economische facilitator van onze belangrijkste werkgevers in de (eu-)regio. We zetten in op nieuwe kenniswerkers in de economische groeisectoren (med-tech, zorg, smart services / digitalisering). Hiermee realiseren we een toename van de omvang van en aansluiting op de behoefte aan inzetbare beroepsbevolking in de verbinding naar de arbeidsmarkt, ook in samenwerking met de gekende partners in dit domein. Het doel is om de bruto arbeidsparticipatie in Parkstad (nu 65,3%) te verhogen.

Ook wordt ingezet om zo lang mogelijk onderwijs aan te bieden zodat leerlingen mét (start)kwalificaties de opleiding te kunnen verlaten en aan het werk kunnen gaan. Hierin is ook een rol voor (grote) werkgevers weggelegd, niet alleen in het faciliteren van stage- of opleidingsplekken maar ook om leerlingen (ondanks krapte op de arbeidsmarkt) te stimuleren hun opleiding af te ronden alvorens over te gaan tot het aanbieden van (tijdelijke) arbeidscontracten. We werken, met partners, een regionaal plan uit voor het onderwijs waarin de gezonde basisschool van de toekomst en de verlengde schooldag het uitgangspunt vormen.

Leisure voor toeristen en de eigen inwoners
Leisure heeft een grote rol gespeeld in de transitie van zwart naar groen en (uiteindelijk) goud. De nabijheid van meerdere steden met aantrekkelijke en bekende attracties en events, de grensligging en aanwezigheid van (culturele) voorzieningen in de directe nabijheid van hoogwaardige natuur maken Parkstad tot recreatieve aantrekkingslocatie, zowel voor toeristen als voor de eigen inwoners. Inmiddels heeft Parkstad een "proven concept" op het gebied van toeristische en recreatieve parels, variërend van kastelen, events, attracties, podia, musea, routes en andere concepten: dit is nog verder uit te bouwen in termen van kwaliteit, exposure en branding. Ondanks dat de effecten van COVID-19 merkbaar zijn voor de leisure-sector, streven we er naar om de dagattracties in het stedelijk gebied verder te versterken, ruimte te bieden voor nieuwe initiatieven

die een toevoeging zijn op het bestaande aanbod en in te zetten op het versterken van het verblijfstoerisme, dat van groot belang is om het toeristisch product in Parkstad door te ontwikkelen. In het landelijk gebied staat het verder versterken van het extensief toerisme centraal ('toerisme van de toekomst'), aansluitend op het toeristisch product van het Heuvelland, bijvoorbeeld via Sita Slow en het Land van Kalk.

In het landelijk gebied is er nadrukkelijk aandacht voor de transitieopgave van accommodaties, zowel vanuit kwantitatief als kwalitatief perspectief. We koersen op een totale omzetgroei in de leisure in Parkstad van 25%.

Het aantal recreatieve (grens-)bewegingen kan nog worden versterkt door onder meer routestructuren grensoverschrijdend vorm te geven, waarbij Parkstad de brug (met pleisterfunctie) vervult tussen het Duitse achterland en het klassieke Heuvelland en er binnen Parkstad betere verbindingen ontstaan tussen het extensief toerisme in het landelijk gebied en het intensief toerisme in het stedelijk gebied. Belangrijk is dat druk op het gebied in relatie staat tot de beoogde kwaliteit ervan. Waar meerwaarde qua uniciteit en kwaliteit van de beleving te bereiken zijn is door versterking aan te brengen tussen toerisme en cultuurhistorie: Parkstad kan daarbij als vliegwiel voor Zuid-Limburg dienen met het Romeins verleden, het middeleeuws verleden en het mijnverleden. Hierbij past het herbestemmen van monumenten en het exploiteren van cultureel erfgoed in de breedste zin van het woord.

De transitie van het landschap en de landbouw
De landbouw kent een beperkte economische vertegenwoordiging in Parkstad. Desondanks is het belangrijk om agrarische ondernemers te erkennen in hun belangrijke rol als landschapsbeheerder. De kwaliteit van het landschap is een kernkwaliteit van het landelijke gebied van Parkstad, mede als overgangsgebied tussen stedelijk en niet-stedelijk gebied: erkenning van elkaars noodzaak en waarden is essentieel. We werken in dat kader aan het verbeteren van de kwaliteit en aantrekkelijkheid van de overgangsgebieden van stad naar platteland: de stad-land zones, zoals het Geleenbeekdal en het Wormdal.

Zowel de landbouw als het landschap staan onder druk: schaalvergroting, vrijkomende agrarische bebouwing, solitaire verdozing, de energietransitie en afnemende biodiversiteit stellen de kwetsbare balans tussen landbouw en landschap op de proef. Een duurzame transitie van de landbouw is een grote maatschappelijke opgave en is essentieel om de unieke waarden van het landelijk gebied te behouden, te beheren en te ontwikkelen. Het is ook een kans om te investeren richting versterkt landschapsbeheer, behoud cultuurhistorisch erfgoed, waardevol recreatie/toerisme, korte afzetlijnen, klimaatadaptie, gezonde voeding en houdbare verdienmodellen. We zetten in op een ketensamenwerking, met aandacht voor regionale en lokale productie en een circulaire distributieketen, om de unieke streekidentiteit te versterken.

We onderkennen dat nieuwe verdienmodellen (bijvoorbeeld kringlooplandbouw) bewegen: daar zit een kans voor het agrarisch bedrijf van de toekomst, mede met het verbreden van bedrijven richting toerisme en recreatie, maar ook richting landschapsbeheer. De rol van de agrarische sector in het onderhoud van het landschap mag daarbij niet worden onderschat. Er ligt een opgave om slim om te gaan met vrijkomende agrarische bebouwing; vaak is transformatie naar een andere functie goed mogelijk, maar soms is sloop onvermijdelijk. Het risico ligt op de loer dat vrijkomende agrarische bebouwing misbruikt wordt voor (criminele) ondermijnende activiteiten in het landelijk gebied.

Het verzilveren van economische kansen op de grote werklocaties
De grensligging is een belangrijke kwaliteit van Parkstad als vestigingslocatie, die met name interessant is voor de logistieke sector. De medische logistiek (med-tech) is inmiddels goed voor 3.200 arbeidsplaatsen in Parkstad en daarmee een sector van aanzienlijk belang. De vraag van hieraan gelieerde bedrijven houdt aan en biedt een grote kans om het med-tech cluster verder te versterken en werkgelegenheid (met name niveau MBO-4) toe te voegen. Om die potentiële impuls voor de regionale werkgelegenheid te verzilveren is er, nu vele kavels op de bedrijventerreinen Avantis en Trilandis zijn uitgegeven, behoefte aan uitbreiding van grootschalige ontwikkelruimte. Door de realisatie van de Buitenring hebben bestaande bedrijventerreinen aan de oostzijde van Parkstad aan aantrekkelijkheid gewonnen en is er juist hier ruimte om in deze expansiebehoefte te voorzien. Het streven is om deze ruimte mogelijk te maken via herontwikkeling en herstructurering van bestaande bedrijventerreinen. Daarmee is ook het investeren in de kwaliteit van bestaande bedrijventerreinen een speerpunt in het creëren van een aantrekkelijk economisch vestigingsklimaat. Een punt van aandacht is het aantal arbeidsplaatsen per hectare. We streven ernaar om 4.250 extra arbeidsplaatsen toe te voegen.

Met de Brightlands Smart Services Campus heeft Parkstad een specifieke werklocatie, waar slimme digitale diensten worden ontwikkeld om de kwaliteit van het leven te verbeteren. De potentie kan in de volle breedte (van de duurzaamheidsopgave tot de sectoren zorg, leisure, logistiek en agro) leiden tot meer meerwaarde voor bedrijven/ondernemers en inwoners. Het nadenken over de toekomst van de grote kantoorlocaties is nadrukkelijk een aandachtspunt, mede vanwege de versnelling van trends als thuiswerken.

Een goede ontsluiting en bereikbaarheid zijn randvoorwaarden om de economische groei van bedrijven te faciliteren. Met de Buitenring is daarin een cruciale stap gezet. De kwaliteit van de (inter-)nationale aanhaking van Parkstad via de A76, de A79 en de aantakkingen op het Duitse wegennet is een zorgpunt. Dat geldt ook voor de internationale OV-verbindingen, zowel inter- als intraregionaal.

GROS: het verzilveren van grensoverschrijdende kansen
In een regioagglomeratie die gescheiden wordt door een landsgrens is grensoverschrijdende samenwerking een doel op zich. Waar inwoners, bedrijven, bezoekers en goederen steeds minder grenzen ervaren, is de ambitie om deze grenzeloosheid werkelijkheid te laten worden binnen de (semi-)publieke sector. Het wegnemen van drempels op het gebied van onderwijs, economie, wetenschap, arbeidsmarkt, (openbaar) vervoer, routestructuren, fiscaliteit en (zorg-)voorzieningen opent voor Parkstad en de Städteregion Aachen niet alleen de weg naar een gemeenschappelijke "Wirtschaftsraum", maar ook naar een gemeenschappelijke "Lebensgemeinschaft" en om grensoverschrijdende kansen te verzilveren. Het leggen, vergroten en verbeteren van verbindingen is daarbij cruciaal. Een hoogwaardige interregionale verbinding via de Intercity Randstad-Heerlen-Aken is dan ook onontbeerlijk. Ook haken we, bijvoorbeeld met het project L'EAU (ruimtelijke strategie Zuid-Limburg in Euregionaal Perspectief), aan op de majeure ontwikkelingen in het Rheinisches Revier waar via majeure projecten forse investeringen worden gedaan om de transitie van het nabijgelegen bruinkoolbekken vorm te geven.

Samen met de Europese instituten (en hun programma's) willen we onderwijs- en onderzoeksinstituten aan elkaar verbinden, de (eu)regionale toeristische routes met elkaar verknopen, onderwijs-/onderzoeksprogramma's grensoverschrijdend laten aansluiten op elkaar en

de faciliterende (OV-)infrastructuur verder uitbouwen, niet alleen interregionaal maar ook intraregionaal. Zo is Aken één van Europa's grootste broedplaatsen van kennis en projecten op het gebied van elektrische mobiliteit. Het uitrollen van deze projecten zoals de Regio-Tram over niet alleen Aken, maar ook de directe aanhaking op het netwerk in Parkstad versterkt de intraregionale bereikbaarheid.

Om tot een volwaardig 'gemeinsamer Wirtschaftsraum' te komen is het verbreden en vergroten van grensoverschrijdende netwerken noodzaak. Dit geldt niet alleen voor ondernemers en inwoners, maar bovenal ook voor de overheden. Als overheden pakken wij de handschoen op door meer dan ooit capaciteit en budget beschikbaar te stellen om de netwerken tussen de overheden in Parkstad en de Duitse buuroverheden te vergroten, zodat er een gefundeerde en brede basis ligt om grensoverschrijdende samenwerking tot de dagelijkse praktijk te laten behoren. We haken bovendien aan bij de Grenslandstrategie die binnen het NOVI-gebied Zuid-Limburg wordt uitgewerkt, en gaan de 10 meest hinderlijke wettelijke beperkingen in kaart brengen en aandragen om op te lossen.

Parkstad als nationaal centrum voor circulair bouwen
De unieke en omvangrijke transformatieopgave en herstructurering in Parkstad grijpen we aan om over te stappen van een lineaire naar een circulaire economie. Als gevolg van die grote transformatieopgave zien we circulair bouwen als toonaangevend onderdeel van de stap naar een circulaire economie in Parkstad. De herstructurering, sloop en transformatieprojecten in wijken en kernen zijn de komende jaren de living labs en grondstoffen voor het circulair bouwen. Verschillende initiatieven en experimenten in de regio spelen hier al op in, zoals het GTB Lab, SUPERLOCAL, Block Materials, ReUseMaterials, DigitalDeConstruction, Treebeek en Driveo. Deze initiatieven vormen de basis voor een groot (kennis-)netwerk van circulair bouwen in de regio. Het is belangrijk om de opgedane kennis te valoriseren in de projecten die voortkomen uit de Regio Deal en lopende programma's. Parkstad ontwikkelt zich daarmee tot nationaal kenniscentrum en living lab van circulair bouwen. Daarnaast haken we aan op een majeure ontwikkeling op het gebied van circulaire economie in Zuid-Limburg, namelijk de transitie van Chemelot naar European Circular Hub. Deze transitie biedt kansen voor de arbeidsmarkt, het onderwijs en de energietransitie, ook voor Parkstad.

Werken en leven in een versneld digitaal tijdperk
Met de Brightlands Smart Services Campus en de regionale kennisinstellingen zoals de Open Universiteit en Zuyd Hogeschool is er veel kennis aanwezig over (mondiale) digitale ontwikkelingen en de kansen en uitdagingen die dat biedt. Bedrijven van klein tot groot kijken hoe zij binnen hun onderneming op het gebied van digitalisering stappen kunnen zetten om hun bedrijfs- en/of productieprocessen te verbeteren, al dan niet versterkt door COVID-19. We willen krachten bundelen door te investeren in de kennisuitwisseling tussen partijen, en onderzoeken hoe digitalisering kan bijdragen aan het realiseren van diverse doelstellingen uit de strategische agenda. Dit krijgt vorm in een regionale digitaliseringagenda. Denk daarbij aan de bijdrage die E-health kan leveren aan het wegwerken van de gezondheidsachterstanden in de regio. In de toekomst moet de zorg dichtbij huis worden geleverd en hoeven inwoners niet altijd meer naar het ziekenhuis. Dit vergt veel veranderingen in het zorgsysteem en zal zijn weerslag op de belevingswereld van zorgbehoevenden. Digitalisering kan nadrukkelijk ook een meerwaarde zijn in de uitdagingen op het gebied van retail, smart services, de sociaaleconomische opgave en circulair bouwen: digitalisering is een rode draad in de strategische agenda.

Majeure projecten

Uitbreiding bedrijventerreinen: Oostflank Brunssum

In rap tempo worden de laatste jaren grote beschikbare bedrijfskavels op de bedrijventerreinen in Parkstad uitgegeven, waardoor vele kavels op de daarvoor gereserveerde bedrijventerreinen Trilandis en Avantis zijn uitgegeven en er een tekort is ontstaan aan grotere bedrijfskavels om aan de aanhoudende marktvraag te kunnen voldoen. Die vraag komt onder andere voort uit med-tech gerelateerde sectoren, die zich willen vestigen bij het in de regio reeds sterk aanwezige cluster. Om de economische structuur van de regio verder te kunnen versterken en de werkgelegenheid te laten toenemen, wordt de gebiedsontwikkeling van de Oostflank Brunssum als belangrijke volgende stap gezien in het versterken van de medtech-logistieke sector. In deze herontwikkeling wordt ingezet op het realiseren van een aantrekkelijk duurzaam gebied, waar een nieuwe invulling als bedrijvenpark hand in hand gaat met de energietransitie en het versterken van het toeristisch-recreatief profiel.

Grensverleggend: de Intercity Randstad-Heerlen-Aken

Het versterken van 'ein gemeinsamer Wirtschaftsraum' met de regio Aken is voor het benutten van het duurzaam economisch groeipotentieel van Parkstad van groot belang. Het leggen, vergroten en verbeteren van verbindingen is daarbij cruciaal. Daarom wordt ingezet op het verbeteren van de fysieke verbindingen en wordt de lobby voor de IC-verbinding van de Randstad en Eindhoven via Heerlen naar Aken voortgezet, die Parkstad op hoogwaardige wijze verbindt met Aken en het Duitse achterland.

Heerlen-Centrum = Parkstad-Centrum

De binnenstad van Heerlen wordt getransformeerd tot het centrum van de regio Parkstad Limburg: een compact, druk centrumgebied met een eigentijds winkel- en horeca aanbod en een aantrekkelijke groene openbare ruimte, dat als uithangbord en stimulerende omgeving voor de hele Parkstadregio functioneert. Het stedelijk hart van de regio wordt daarmee een levendige ontmoetingsplaats en culturele hotspot, met een breed en stedelijk woonaanbod en een regionale concentratie van stedelijke voorzieningen zoals cultuur en onderwijs. De kwaliteit en aantrekkingskracht van Heerlen-Centrum als Parkstad-Centrum bepaalt in belangrijke mate het vestigingsklimaat van de hele regio.

Opgave 2: Het realiseren van Leefbare en Gezonde Wijken en Kernen

Parkstad is een fijne regio om te wonen, te werken en te recreëren, onder andere door een mix van hoogwaardige voorzieningen, verschillende woonmilieus, groene recreatie- en leisuregebieden en de directe nabijheid van de Duitse stad Aken. De identiteit van de regio wordt gekleurd door een diversiteit van wijken en kernen: van pittoreske kernen en gehuchten in het landelijk gebied, tot dichtbebouwde en dichtbevolkte wijken in het stedelijk gebied.

De brede welvaart in Parkstad staat onder druk en de regio staat al jaren hoog op verkeerde landelijke en provinciale lijstjes. Zo scoort de regio slecht als het gaat om gezondheid, staan de goedkoopste woningen van Nederland in de regio Parkstad, is de winkelleegstand relatief hoog, is de arbeidsparticipatie al jaren (één van) de laagste van Nederland, is de beroepsbevolking relatief laagopgeleid en dichten onderzoeksinstituten kinderen uit Parkstad ondergemiddelde kansen toe voor een succesvolle maatschappelijke carrière. Op het vlak van onderwijs kampen relatief veel

jongeren in Parkstad met leerachterstanden en zijn er veel problemen rond vroegtijdig schoolverlaten.

Elke wijk en kern heeft daarin een specifieke ontwikkelopgave. Zo zijn er wijken - met name in het stedelijk gebied - waar te veel inwoners en/of gezinnen iedere dag kampen met de gevolgen van de jarenlange overlevering van achterstandsproblemen. Een hardnekkige sociaaleconomische opgave die niet van gisteren op vandaag ontstaan is en ook niet van vandaag op morgen is opgelost, en soms gepaard gaat met problemen rondom veiligheid en ondermijning. De leefbaarheid staat hier vaak onder druk, doordat er ook nog eens sprake is van fysieke opgaven: een goedkope en verouderde woningvoorraad, een slecht functionerende voorzieningenstructuur en opgaven op het gebied van de ruimtelijke kwaliteit.

Aan de andere kant kent de regio ook een groot aantal bovengemiddeld aantrekkelijke kernen en wijken, met een goed woon- en leefklimaat: ook dit vraagt een specifieke inzet. Op diverse plekken in het landelijk gebied leiden vergrijzing en ontgroening ertoe dat er, vanuit leefbaarheidsoptiek, belangrijke opgaven zijn om het verenigingsleven en het voorzieningenniveau op peil te houden en de woningvoorraad aantrekkelijk te houden, met onder meer aandacht voor verduurzaming en zorg.

Programma's

Samen langdurig investeren in een vitale samenleving: trendbreuk

In het kader van de Regio Deal Parkstad is samen met het Rijk ingezet op de regionale aanpak van sociaaleconomische structuurversterking. Om de regio naar het gemiddelde niveau van de provincie en Nederland te brengen is het noodzakelijk om de overdracht van achterstanden van generatie op generatie (de intergenerationele problematiek) te doorbreken: een trendbreuk. Dit vraagt om langjarig consistent beleid.

De regionale aanpak richt zich conform het Zuid-Limburgse Trendbreuk programma op een nieuwe generatie van de geboorte tot gezinsvorming/toetreding tot de arbeidsmarkt. Daarbij staat het verbeteren van de gezondheid (bijvoorbeeld de gezonde basisschool van de toekomst, kansrijke start en VIE), de arbeidsmarktparticipatie (bijvoorbeeld Beyond, Sprincplank en Woow; maar ook als onderdeel van een gebiedsgerichte aanpak) en onderwijsprestaties (bijvoorbeeld de verlengde schooldag). We willen deze programma's uitdrukkelijk verbinden met de (nieuwe) gebiedsontwikkelingen die vanuit de fysiek-ruimtelijke thema's tot stand komen. Dat vraagt soms om nieuwe, meerjarige allianties tussen stakeholders.

Complementair aan het wegwerken van achterstanden zetten we in op het versterken van de positieve gezondheid waarin gezondheid meer is dan afwezigheid van ziekte. Gezondheid vraagt om een stabiele leefomgeving, een gezonde inkomenspositie, een veilige omgeving en een sociaal netwerk. Daarom wordt erkend dat gezondheid raakt aan belangrijke beleidsvelden zoals de inrichting van de openbare ruimte, armoede, arbeidsmarkt, onderwijs, gezonde voeding, sport en cultuur. Een integrale aanpak is vereist. Denk daarbij aan de duurzame regionale productie van gezonde voeding in het landelijk gebied, dat ook voor het stedelijk gebied en programma's die daar lopen relevant is.

Investeringen in wonen als aanjager voor vernieuwing
Regio-breed neemt de vraag naar specifieke woningtypen toe. Tot 2028 zijn circa 4.500 nieuwe betaalbare (huur)woningen gewenst; levensloopgeschikt, energiezuinig én het liefst dichtbij voorzieningen. Deze nieuwbouwopgave biedt kansen voor diverse leefbaarheidsopgaven in centra en kernen en het versterken van kwetsbare woonmilieus. Ondertussen blijft de bestaande woningvoorraad en overtollige planvoorraad aandacht nodig hebben.

De leegstand is de afgelopen jaren weliswaar fors afgenomen (van 5,2% naar 3,5%); de huidige woningvoorraad is verouderd en in combinatie met een beperkte particuliere investeringskracht blijft er sprake van een achterstandspositie een kwalitatieve mismatch. Door bevolkingsdaling dreigen overschotten, die voorkomen moeten worden. De opgave vraagt om investeringen in zowel nieuwbouw als herstructurering en sloop. Naast het regionaal herstructureringsprogramma (gefocust op de particuliere voorraad, investeringsvolume van circa €300 miljoen) is dus ook een strategie / aanvalsplan gericht op nieuwe woningbouw nodig. Daarbij wordt ook gekeken naar de mogelijkheden van woningbouw/volkshuisvestelijke fondsen op Rijksniveau.

Om sturing te geven aan de opgave is de samenwerking met partners in het woondomein (corporaties, projectontwikkelaars en beleggers) toe aan een nieuwe stap (WOM/RIA) om de uitvoeringskracht te versterken, met ruimte voor experiment én door publieke en private investeringen méér gebundeld in te zetten. Investeringen in wonen kunnen preventief veel maatschappelijke kosten beperken, terwijl het ook een katalysator is van een gebiedstransformatie. Fijn wonen is echter méér dan een huis. Langer thuis wonen voor ouderen werkt in de praktijk alléén als de zorg hier ook op georganiseerd is. Het versterken van de verbinding met spelers in het sociale domein is noodzakelijk voor een prettige woonomgeving, die als basis dient voor een gezonde leefomgeving, goed onderwijs, meer arbeidsparticipatie en veiligheid.

Winkelclusters als fundamenten van de leefbaarheid
Voor het voorzieningenniveau, het ondernemerschap en de leefbaarheid in wijken en kernen is het toekomstbestendig maken van de regionale winkelstructuur een must. Veel winkelclusters en retail-ondernemers in Parkstad hebben het moeilijk, al dan niet door de effecten van COVID-19, maar er zijn ook retailers die juist een omzetgroei doormaken. We weten al lange tijd dat het winkelaanbod drastisch zal afnemen, en dat als we niets doen, de leegstand tot 2030 zal toenemen tot 130.000 vierkante meter. En wellicht wordt die de leegstand nog eerder dan verwacht bittere werkelijkheid, met alle gevolgen voor de leefbaarheid in wijken en kernen van dien.

Aan de ene kant investeren we in krachtige winkelclusters als sociale ankerpunten in wijken en kernen waar ontmoeten en kopen centraal staan, terwijl we aan de andere kant versterkt inzetten op de transformatie van voormalige winkels in bijvoorbeeld aanloopstraten en het wegstrepen van overtollige planologische retailmeters. We transformeren Heerlen-Centrum (van 'kopen' naar 'verblijven') en koesteren onze themacentra van Euregionale betekenis: de Woonboulevard en de Rodaboulevard.

Voor de transformatie van winkels naar andere functies is een integraal perspectief op de gewenste kwaliteit van de plek cruciaal: maar in de wetenschap dat we teveel hebben van alles, luistert de functiewijzing "van winkels naar …" ontzettend nauw en levert het afwaarderen van dergelijke commerciële functies per definitie een financiële uitdaging op. Om meer winkelclusters te

versterken kijken we naar de mogelijkheden voor fondswerving en zetten we in op een structurele samenwerking met onze partners zoals het MKB en de supermarktketens; alleen dan is het mogelijk om het maatschappelijk belang te verenigen met bedrijfseconomische belangen. Soms zijn nieuwe allianties nodig om het verschil te kunnen maken, bijvoorbeeld met financiële instellingen of op het gebied van digitalisering of regelgeving. We maken daarbij nadrukkelijk gebruik van het netwerk binnen de Nationale Retail-Agenda.

Een duurzame en klimaatbestendige woon- en leefomgeving
Onder invloed van de energietransitie zullen (gebieden rond) wijken en kernen tijdelijk of blijvend veranderen. De inwoner in Parkstad staat de komende decennia voor de opgave om zijn energiehuishouding te verduurzamen. Vanuit PALET is een aantal projecten op touw gezet die direct raken aan de woon- en leefomgeving van inwoners. Met de Regionale Energie Strategie en de Transitievisie Warmte zijn de fundamenten gelegd voor de verdere verduurzaming van de gebouwde omgeving, waarbij de WoonWijzerWinkel de rol van katalysator inneemt, de vraagbaak is voor inwoners en waar het aanbod vanuit het bedrijfsleven geclusterd wordt.

Naast de noodzakelijke verduurzaming van woningen en andere gebouwen heeft ook de systeem- en netwerkaanpassing een grote impact op de directe woon- en leefomgeving. Stapje voor stapje zal iedere wijk en kern aardgasloos worden en omschakelen naar een duurzaam alternatief. Gehuchten en kleine kernen proberen zelfs om helemaal zelfvoorzienend te worden door te experimenteren met innovatieve concepten. In de uitvoering van de RES staat de samenwerking met de netbeheerder, de woningcorporaties en de energiecoöperatie centraal. Ook gaan we meer en meer het goede voorbeeld geven door ons maatschappelijk vastgoed, waaronder gemeenschapshuizen en schoolgebouwen te verduurzamen, betrekken we inwoners actief bij grootschalige energieprojecten (lokaal profijtbeginsel) en investeren we in duurzame mobiliteit, ook grensoverschrijdend zoals via Velocity.

Om voorbereid te zijn op de effecten van de klimaatverandering wordt gewerkt aan een regionale klimaatadaptatiestrategie. Dit biedt houvast om te kunnen anticiperen op de effecten van hittestress, wateroverlast en verdroging. Ook in dergelijke omstandigheden moet de woon- en leefkwaliteit aangenaam blijven en is er aandacht voor kwetsbare flora en fauna (bijvoorbeeld biodiversiteit) en de effecten op de landbouw in het landelijk gebied.

Majeure projecten

Integrale gebiedsgerichte aanpak als leitmotiv
Met de Wijkenaanpak uit het Transformatiefonds is de afgelopen 10 jaar in een vijftal wijken op diverse wijzen gewerkt aan het verbeteren van de woon- en leefkwaliteit. Daarbij zijn met name de fysiek-ruimtelijke opgaven geïntegreerd in één aanpak. Met de Regio Deal is er meer aandacht ontstaan voor de diepgewortelde sociaaleconomische problematiek in de regio; in de gebiedsontwikkelingen in de Regio Deal wordt de fysiek-ruimtelijke aanpak vanuit thema's als wonen en retail, waar nodig vanuit de opgave, verbonden met een gerichte sociaaleconomische aanpak (bijvoorbeeld Rolduckerveld) via programma's als Trendbreuk.

Waar dat nodig is wordt deze integrale gebiedsgerichte benadering voortgezet, bijvoorbeeld in kwetsbare wijken in het stedelijk gebied. Zo heeft het Rijk, via het interbestuurlijk programma 'leefbaarheid en veiligheid', 16 stedelijke vernieuwingsgebieden in Nederland aangewezen. In deze

gebieden staat de leefbaarheid en veiligheid het sterkst onder druk. In dat kader heeft het Rijk ook Heerlen-Noord aangewezen en wordt een integrale benadering vormgegeven om de urgente opgaven aan te pakken.

Maar ook voor kernen in het landelijk gebied geldt dat niet alle opgaven eendimensionaal kunnen worden opgepakt. Dit vergt om een andere aanpak dan in het stedelijk gebied. In sommige kernen staat de leefbaarheid onder druk omdat de woningvoorraad is verouderd en er sprake is van specifieke (zorg-)woningbehoeften, staat de voorzieningenstructuur onder druk of zijn er problemen op het gebied van veiligheid en ondermijning.

Trendbreuk als programma
Binnen het programma sociaaleconomische structuurversterking wordt generiek ingezet op de lijnen Kansrijke Start, de Gezonde basisschool van de Toekomst en Onderwijs-Arbeidsmarkt in aansluiting op Trendbreuk als programma. Er wordt een plan van aanpak ontwikkeld voor het opzetten van Knooppunten Kansrijke Start waarin partners met elkaar samenwerken rondom de eerste 1.000 dagen van het kind in aansluiting op de knooppunten in het onderwijs. Centering Pregnancy wordt uitgerold en er wordt een stevigere verbinding gelegd tussen de sociale en medische professionals waardoor eventuele problemen vroegtijdig kunnen worden gesignaleerd en opgepakt. De komende jaren wordt ingezet op de uitvoering van programma's die de kansen van (on)geborenen versterken. Daarnaast is de ambitie om het beproefde concept van de GBT te combineren met de verlengde schooldag, waardoor er naast aandacht voor gezondheid ook resultaten kunnen worden geboekt op het verbeteren van onderwijsprestaties. Het ontwikkelen van een overkoepelend plan voor onderwijs in Parkstad in samenwerking met gemeenten, onderwijspartners en het ministerie van OCW zou in deze ontwikkeling passen.

Binnen de aanpak onderwijs-arbeidsmarkt wordt er ingezet op het benutten van de talenten van jongeren, het bieden van perspectief en het beter laten aansluiten van het onderwijs op de arbeidsmarkt. Dit gebeurt via twee generieke aanpakken (Sprincplank en Woow) en drie gebiedsgerichte aanpakken in Brunssum, Heerlen en Kerkrade. De fysieke en sociale ontwikkelingen vormen tevens een contextrijke leeromgeving waarin jongeren enerzijds praktijkervaring opdoen en anderzijds concrete uitvoeringscapaciteit leveren door zaken met elkaar te koppelen. Eventuele knelpunten in de uitvoering of opschaalbaarheid kunnen worden opgepakt door de partners uit de innovatiehub VIE (voorheen Center Court).

Nieuwe energie in de regio
Vanuit PALET is de afgelopen jaren een aantal successen geboekt op weg naar de verduurzaming van de regio. Zo doen al 4.500 huishoudens mee aan het succesvolle Zonnepanelenproject Parkstad, is er een aantal energiecoöperaties van de grond gekomen, is een groot deel van de openbare verlichting verduurzaamd en zijn er meer gebouwen aangesloten op het mijnwater. Ook in veel Regio Deal-projecten is verduurzaming een speerpunt. Met de WoonWijzerWinkel is een nieuw vlaggenschipproject gerealiseerd met als om de komende 10 jaar liefst 15.000 woningen in de regio te verduurzamen en dit nadrukkelijk samen met het regionale bedrijfsleven te realiseren. Om invulling te geven aan de doelstellingen uit PALET en de Regionale Energie Strategie (RES) Zuid-Limburg zetten we in op de realisatie van grootschalige projecten op het gebied van wind- en zonne-energie en worden op wijk- en kernniveau eerste stappen gezet in het aardgasloos-proof maken van de gebouwde omgeving.

Samenwerking als sleutel voor succes

De Strategische Agenda Parkstad is het inhoudelijke kompas voor de Stadsregio Parkstad Limburg en de Parkstad gemeenten in de periode 2021-2030. Het is nu nog een samenwerkingsagenda op het niveau van de gemeenten (colleges). Deze "1.0-versie" is het gemeentelijke aanbod dat, in samenspraak met andere publieke en private partners uit de triple-helix, wordt opgewerkt tot een "2.0-versie". We hebben de intentie dat deze agenda in de zomer van 2021 uitmondt in een brede coalitie met een gezamenlijke inzet om de brede welvaart in de regio te verbeteren richting het landelijk gemiddelde.

Met de Strategische Agenda 2021-2030 gaan we uit van onze eigen kracht en bouwen we voort op de successen van de afgelopen jaren. De sleutel voor dat succes ligt primair in een stevige inhoudelijke ambitie, die leidend is, in combinatie met het vermogen om voor elke opgave samen te werken op het juiste schaalniveau - Parkstad, Zuid-Limburg, nationaal en Euregionaal - en met de juiste partners, publiek en privaat. Samenwerking is dus geen doel op zich maar is dienend aan de inhoudelijke opgaven in Parkstad en het realiseren van doelen uit de Strategische Agenda.

Aanvullend op deze Strategische Agenda benutten we samenwerkingsschalen- en mogelijkheden die zich bijvoorbeeld manifesteren via de NOVI en de Chemelot Circular Hub. De bijdrage aan de schaal van Zuid-Limburg leveren we primair via deze Parkstad-agenda, zoals we nu ook al doen voor belangrijke thema's als wonen, ruimtelijke economie, vrijetijdseconomie en de RES; Parkstad als één van de fundamenten voor een robuust Zuid-Limburg. Voor een aantal thema's is de samenwerking op de schaal van Zuid-Limburg georganiseerd, bijvoorbeeld onderwijs-arbeidsmarkt; voor een aantal andere thema's (landbouw, landschap en toerisme) stemmen we af met het uitvoeringsprogramma Middengebied. Met deze Strategische Agenda spreken we bovendien de ambitie uit om, in het verlengde van de Regio Deal Parkstad, in te zetten op een langjarige betrokkenheid van het Rijk bij de Parkstad-agenda als opmaat naar een nationaal programma; zo realiseren we een brede trendbreuk.